

Перманентна революция на съзнанието

Написано от Иван Попов
Четвъртък, 04 Март 2010 23:49

Всяка обществена иновация е обременена със зло, твърди кибернетикът- социолог Сергей Переслегин. За да се пренареди обществото по новому, трябва да се отмени старата структура; установяването на нов ред значи, че първо се разбърква стария. С насилие и спад в качеството на живота са белязани не само революциите, но и плавните преходи от един обществен строй в друг (напр. ранният капитализъм в Англия). По-екстремно казано, нежността е свойствена не на революциите, а на вазелина...

Същият Сергей Переслегин обаче твърди, че в момента се заражда нов тип "динамична цивилизация", която ще се отличава от старите общества с постоянната изменчивост на най-базисните същности: държава, икономика, общество, култура, човек. Понякога Переслегин говори и за "хаотична фаза на развитие", като под хаотичност разбира, че системата, тоест бъдещото общество, винаги ще се намира състояние на фазов преход. (Веднага ни идва наум нашият преход, който засега продължава само 13 години, но кой го знае?)

Възниква закономерен въпрос: ако обществото постоянно се пренарежда, значи и постоянно се разбърква, тоест - злото, характерно за обществените преходи и иновации, също ще стане перманентно. Така ли ще бъде и как ще я караме в тези условия? И откъде се взема изобщо това иновационно зло? Тук трябва да помним, че процесът има по-скоро информационен характер, а не физически. Разбъркват се и се пренареждат закони, обичаи, ценности, морал - все виртуални категории, съществуващи не някъде във физическия свят, а в нашите глави. Разбъркват се и се пренареждат понятията в нашите мозъци. Дейците от епохата на Просвещението са наричали това "революция на съзнанието"; последователите на Тимоти Лийри говорят за разрушаване на "реалностния тунел".

Когато обаче се увеличат степените на свобода на съзнанието, расте и социалната ентропия. Малкото първоначално разчупване на реалностния тунел е склонно да расте лавинообразно - често до пълно разрушаване на тунела. Грубо казано, в момента, когато се отърве от вярата в комунизма и светлото бъдеще, човек с много голяма вероятност може да се отърве и от други компоненти на морала. Да реши например, че грабежът и/или ликвидацията на конкурента не са лоши работи... Фразата на Достоевски "Ако няма бог, значи всичко е позволено" трябва да се чете така: в момента, в който бог се демонтира от съзнанието, заедно с него може да се демонтират всякакви други забрани. Затова и революциите на съзнанието по правило водят до взрив от насилие: Реформацията, френската и руската революция, фашизмът (той на времето също е бил революция на съзнанието), психеделичната революция от 60-те, "нежните революции" (виж по-горе за нежността) в Източна Европа... Впрочем още от историята на средновековна Европа е известно, че поставянето под съмнение дори само на някоя второстепенна църковна догма или ритуал е водело до мощна ерозия на вярата въобще и до опустошителни социални вълнения. Изобщо, китайците със своята поговорка за "интересните времена" много точно са схванали нещата.

Освен всичко друго, разрушаването на "реалностния тунел" може сериозно да увреди психичното здраве на индивида. Рязката отмяна на предишните устои и ценности създава условия за душевна травма, от която, освен склонност към депресия и агресия,

могат да последват и психосоматични проблеми с физическото здраве, срив на имунните способности на организма. Като цяло би се отбелязал осезаем спад в средната продължителност на живота дори ако "физическата" компонента на здравеопазването оставаше неизменна.

И така, революцията на съзнанието е извънредно гнусен процес, но въпреки това - абсолютно необходим за прогреса. (Както е казал по друг повод писателят Емилиян Станев: което не се е пърчило, то няма да се кози.) А прогресът идва заедно със своите технологии, които според Переслегин в съвсем близко бъдеще ще направят революцията на съзнанието перманентна. Това са хуманитарни технологии (в общ смисъл), от които най-перспективни са психеделичните техники - нали те се занимават с разрушаване на реалностни тунели, или пък с изграждане на нови такива на мястото на неподходящите стари. Ще напомня, че при експериментите с ЛСД на Т. Лийри са променени не само условни рефлексии като при кучето на Павлов, но и далеч по-фундаментални неща - т.нар. импринти, определящи базовите ценности и движещите сили на човека. С психеделични средства може да се преправя в широки граници не само идентичността, но и мотивацията на пациента. При това - да се преправя целенасочено, тоест да се инсталира идентичност и мотивация "по каталог", а не каквото доведе вятърът и средствата за масова информация.

Руският психолог А. Леонтиев твърди, че мотивите на човешките дейности са предмети - пари, коли, вили, жени/мъже и т.н.; типичният човек желае не функциите на тези предмети (както си мислят някои рационалисти), а самите предмети. Критерий за социалност също е отношението към предметите, а не към абстрактните неща. Асоциален е не комунистът или фашистът, а онзи, който не вижда какво му е хубавото на БМВ-то. Днешните общества ("общества на вещна зависимост", според Маркс) прилагат грамадни усилия да държат съзнанието на човека прикачено към предметите. Само че психотехниките, работещи с подсъзнанието - психеделични, невролингвистични или други - дават огромни възможности и за закачане, и за откачане на предмети от съзнанието. Препрограмирането на чувствата към един или друг предмет (дори към парите!) е тривиална процедура, подобна на лечението на алкохолизъм под хипноза. Ако такова нещо по някаква причина се разпространи по-широко, това ще бъде революция. Перманентна революция на съзнанието: всеки мотив във всеки момент във всеки отделно взет мозък може да бъде сменен с друг. Това има поразително много допирни точки с най-радикалната утопия на Маркс - идеята за премахване на "вещната власт"...

Защо тези техники обаче не са разпространени? От една страна е страхът на властите, особено в САЩ, и репресиите срещу психеделиците (постиженията на Лийри бяха оценени на 38 години затвор). При това репресиите са донякъде обосновани - да си спомним оня случай от 1974, когато една "освободителна армия" препрограмира една милионерска внучка и я направи ултралява терористка... От друга страна, лично аз винаги съм се чудел на щатските психотерапевти с каква упоритост предлагат на пациента помощ в постигането на все една и съща цел - успехът. Измерен или с пари/коли/жени, или чрез мнението на околните (което е общо взето едно и също). Не знам защо не им е минало през ум просто да изключват предметните мотивации, или

дори да инсталират някакво отвращение към тези неща. Не знам също имало ли е пазарно търсене за това. Впрочем мога да си представя такава ситуация: рецесия, доходите падат, т.нар. средна класа е на ръба на нервна криза, и някой хитрец предлага изключване на потребителските апетити - така и така, рецесията не зависи от вас, поне я преживейте комфортно, без излишни нервни гърчове...

Общият знаменател на тези психотехнологии е: човекът и обществените отношения в главата му стават препрограмируеми в невероятно широки граници. Хаотичната фаза на цивилизация, предсказана от Переслегин - това е фаза на сменяеми по поръчка мотивации и идентичности; в такива условия обществото окончателно ще загуби еднородност и ще се превърне в турбулентна, слабо предсказуема система. За днешния човек това изглежда като разпад, но реално е само преминаване в друга, по-динамична фаза. Ние ще трябва да свикваме с постоянната смяна на реалностни тунели и гледни точки, с постоянни гърчове на "организираната реалност" и с нейното разпадане на множество локални, слабо свързани реалности. Ще трябва да свикнем с плурализма на реалностите, с термини като "тензорна идентичност" и "принцип на лингвистичната относителност". (Един пример: ако някоя група хора смята Дракула за граф-освободител, а друга - за граф-завоевател, ние трябва да си направим извода, че това е едно и също, само че видяно от различни гледни точки.) Остава да се надяваме, че нашият 13-годишен "преход" от пусто в празно ни е понаучил на това-онова, че сме се приспособили към процеса може би не напълно, но повече от затъналите до шия в обществен комфорт европейци и американци. Нали, както ни учи другарят Дарвин, приспособените оцеляват.